

КЊАЖЕВАЧКИМ КРАЈЕМ

Mikica Sibinović, *Geography of Knjaževac*, књига 1 (2012; 2013)

Mikica Sibinović, *Knjaževac*, књига 2 (2013)

Ивана Царевић и Микица Сибиновић, *Знаменити објекти геонаслеђа општине Књажевац у функцији развоја геотуризма*, књига 3 (2015)

Бојан Ристић, *Заглавак, у успоменама*, књига 4 (2016)

Милан Милосављевић, *Бели Поток кроз векове*, књига 5 (2016)

Микица Сибиновић, Марија Антић, Даница Шантић и Иван Раткај, *Рурални простор општине Књажевац, антропогеографске основе развоја*, књига 6 (2016)

Микица Сибиновић, *Географски фактори развоја општине Књажевац*, књига 7 (2017)

Светлана Ћирковић и Мирјана Мирић, *Romsko-srpski rečnik knjaževačkog gurbetskog govora*, књига 8 (2017)

Тимок. *Фолклористичка и лингвистичка теренска истраживања 2015–2017*, књига 9 (2018)

Језик и традиција књажевачких Рома, књига 10 (2018)

„Свет је попут какве књиге“, записао је пре више од миленијума и по Свети Августин. Народна библиотека „Његош“ последњих година настоји да микросвет књажевачког краја мало-помало смести у књиге. За разлику од публикација које Библиотека објављује у едицијама „Времплов вароши“, „Завештање“, „Казивања“ и „Записи о завичају“ (а и мимо ових едиција) и у којима настоји да за будућност сачува и јавности представи шаролико богатство завичаја и његовог културног наслеђа, књиге едиције „Књажевачким крајем“ тичу се завичаја у времену садашњем, научног су или научнопопуларног карактера и баве се актуелним темама, указују на поједине проблеме, имају практичну примену или њихов садржај, најчешће закључци и резултати научноистраживачких активности, може да послужи као подстицај за даља истраживања, афирмисање завичајних вредности и њихову валоризацију, очување нематеријалног културног наслеђа, или се може употребити као подстицај и смернице у развоју различитих области живота на књажевачком подручју, нарочито руралном развоју, развоју туризма и пољопривреде.

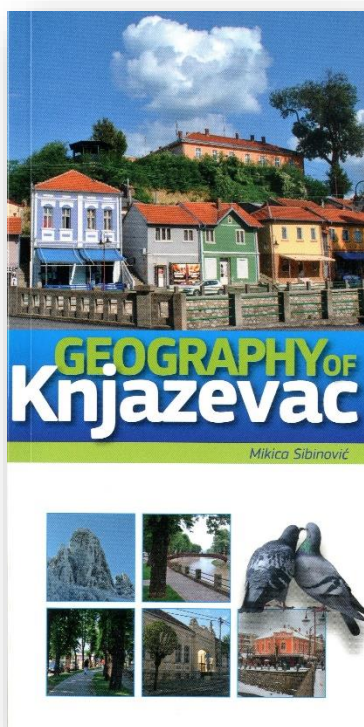
О Књажевцу за госте и странце

Прва публикација едиције, под насловом *Geography of Knjazevac* др Микице Сибиновића (1. изд. 2012; 2. допуњено изд. 2013), књига формата уобичајеног за туристичке водиче, намењена је туристима, понајвише странцима који обилазе Књажевац и околину, и садржи основне податке о природним, географским и демографским карактеристикама књажевачког подручја (и Тимока и Загавка и Буцака), тј. о његовом географском положају, рељефу, водама и клими, о становницима, о биљном и животињском свету, о бурној прошлости, традицији, неким важним споменицима, знаменитостима и манифестацијама. Циљ публикације је да посетиоцима брзо и лако представи туристичку понуду, природне

лепоте и културно благо књажевачког краја. И то на дванаест језика – енглеском, француском, немачком, шпанском, италијанском, арапском, бугарском, руском, мађарском, словачком, румунском и српском. Да нас цео свет разуме!

На универзалном језику фотографије, Књажевац и околина, виђени кроз објектив врских књажевачких фотографа Ивице Васиљевића, Саше Милутиновића и Драгана Ристића, представљени су и у поглављу „Photo Gallery“ – Стара чаршија, паркови и кејови, Завичајни музеј, центар града са Спомеником слободе, здање Дома културе и Библиотеке, планински пејзажи, скијалишта, излетишта и купалишта... Значајан простор добиле су и мале а важне

ствари по којима је Књажевац препознатљив или које су, на неки начин, његови симболи – пар голубова крај Тимока, столетни брест, кестен у цвату, каћуни под снегом, роде које се гнезде по крововима, пчеле у кошницама, грожђе у виноградима, мотиви са двопрећних чарапа и римских споменика, вишња...

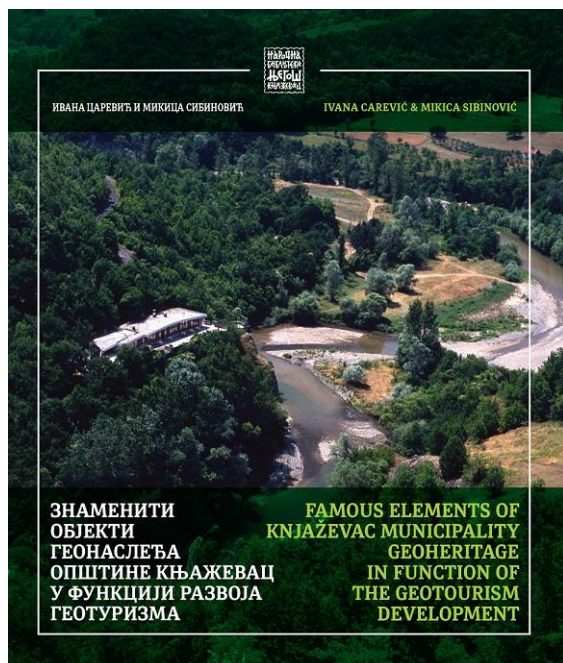

Идеја о објављивању ове књиге потекла је од аутора текста др Микице Сибиновића, чија је полазна хипотеза била то што дестинациони туристи знају врло мало о књажевачком крају, док су транзитни туристи најчешће потпуно неинформисани. Аутор је на промоцији књиге 19. октобра 2012. истакао још неколико важних чињеница: „На основу података Туристичке организације општине Књажевац, посета страних туриста у првих шест месеци 2012. године увећана је за 130% у односу на целу 2011. годину. Повећано интересовање страних туриста може се довести у везу са новоотвореним хотелом на Старој планини, али је Књажевцу потребно још пуно активности усмерених ка организацији одрживог туризма да би постао препознатљив на туристичкој мапи Србије“.

У жељи да овој препознатљивости иоле допринесе, књажевачка библиотека је 2013. објавила и публикацију под насловом *Књажевац* (књига 2 едиције *Књажевачким крајем*). Истог садржаја, али луксузно опремљена и допуњена новим фотографијама, књига је од 2013. протоколарни поклон Општине Књажевац.

Путовање дуго више стотина милиона година

„Геонаслеђе Србије чине све геолошке, геоморфолошке, педолошке и посебне археолошке вредности настале током формирања литосфере, њеног морфолошког уобличавања и међузависности природе и људских култура, које због изузетног научног и културног значаја морају бити посебна брига свих друштвених фактора у Србији“ (из декларације Научног скупа „Геонаслеђе Србије“, 1995).

Геонаслеђе књажевачког подручја тема је треће књиге едиције „Књажевачким крајем“ – двојезичне публикације *Знаменити објекти геонаслеђа општине Књажевац у функцији развоја геотуризма* – *Famous Elements of Knjazevac Municipality Geoheritage in Fonction of the Geotourism Development*. Аутори књиге су геолог др Ивана Царевић и географ др Микица Сибиновић, доценти Географског факултета Универзитета у Београду, а књига је настала након њиховог вишемесечног научног истраживања, у кабинету, у лабораторији, на терену...

Подручје општине Књажевац издваја се по великом броју локалитета који представљају атрактивне објекте геонаслеђа. Поред тога што имају велику научну и едукативну вредност, они поседују и велики геотуристички потенцијал.

Уз велики број илустрација – географских и геолошких карата, фотографија, слика појединих појава, и уз кратки осврт на прва геолошка истраживања овог простора, најпре странаца као што су Ами Буге, Викенел, Тула и други, а затим и оца српске геологије Јована Жујовића у другој половини 19. века, књига даје обиље података о специфичној и разноврсној геолошкој грађи књажевачке општине,

геоморфолошким, стратиграфским и петролошким објектима геонаслеђа. У књизи су проучени и описани знаменити објекти геонаслеђа, углавном они који су доступни посетиоцима – јама Леденица на Тупижници, клисура Ждрело у Стогазовцу, Бараница, клисура Коренатац, Бигар поток код Стањинца, хидрогеолошки феномен термални извор Ргошка бањица... Нарочита пажња посвећена је рудном богатству, лежиштима угља и некадашњим рудницама у Подвису, Вини, Влашком Пољу, Дубрави, Ћуштици, као и рудним лежиштима уранијума на Старој планини. Поменути су у књизи и најзначајнији објекти археолошког наслеђа – римско утврђење *Timacum Minus* крај Равне и пећински цртеж откривен у поткапини у близини села Габровница.

Публикација је настала са циљем да се уз помоћ речи и слике промовише геолошка и културноисторијска баштина књажевачког подручја. С обзиром на чињеницу да савремено туристичко тржиште обликују нова интересовања туриста, па се вредности геодиверзитета све чешће презентују кроз туристичку понуду са аспекта бољег разумевања и заштите природног наслеђа, идеја водиља аутора управо је била употпуњавање туристичке понуде Књажевца и околине, скретањем пажње на објекте геодиверзитета, археолошке вредности и историју рударства и индустријализације ове

области. Како ово наслеђе представља велики потенцијал за развој туризма, уз примере ревитализације рударских објеката у свету и код нас, у књизи су дати и примери могућих и пожељних начина промоције објеката геонаслеђа књажевачке општине, све у функцији развоја геотуризма.

Бар према суду рецензената.

Рецензенти публикације су проф. др Драгоман Рабреновић (Рударско-геолошки факултет у Београду, Геолошки завод Србије), проф. др Велимир Јовановић (Географски факултет у Београду) и др Срђан Белиј (Завод за заштиту природе Србије). Фотографије, углавном настале током теренских истраживања, фотографисали су аутори, др Царевић и др Сибиновић, а велики број потписује књажевачки фотограф Саша Милутиновић. Књига је писана научнопопуларним стилем и намењена је широј публици. Суиздавач је Српско географско друштво.

Уз књиге едиције „Записи о завичају“, штампане 2015, посвећене великанима српске науке Јовану Цвијићу и Јовану Жујовићу и њиховим радовима о књажевачком простору, књига о геонаслеђу општине Књажевац, која је према мишљењу аутора и својеврсна синтеза истраживања ова два великана српске науке, представљена је јавности 26. фебруара 2016. године.

Заглавак у успоменама Заглавчана

Заглавак, у успоменама Бојана Ристића четврта је књига едиције „Књажевачким крајем“. Она садржи сећања на двадесет и два села Заглавка (Берчиновац, Штрбац, Штитарац, Старо Корито, Шарбановац, Алдинац, Горњу Соколовицу, Кандалицу, Балинац, Жуковац, Доњу и Горњу Каменицу, Папратну, Трговиште, Причевац, Радичевац, Градиште, Репушницу, Дејановац, Видовац, Дрвник и Локву), која у условима модерног живота лагано нестају са мапе Србије, носећи у заборав вишевековни начин живота и рада становништва у традиционалним планинским селима књажевачког краја. Кроз интервјуе са двадесет и двоје саговорника који воде порекло из различитих села Заглавка, аутор Бојан Ристић сажео је у књизи причу о историји села, породичној историји саговорника, а и њихове ставове о депопулацији насеља и могућностима ревитализације села.

У причама Заглавчана, као и аутора који је, вешто и уједначено, обликовао текстове на основу добијених интервјуа, присутна је носталгија за животним колоритом у старопланинским селима Заглавка, у којима одавнина живе вредни, радни, реални и поштени људи, селима која су се, иако се до њих стизало излоканом, узаним, кривудавим и често

неасфалтираним путевима (а и сада је тако), одликовала „разноврсношћу живота, пуном традиционалних обичаја, опуштеног понашања, искреног дружења и уживања у животним радостима које пружају природа и свеж планински ваздух“, а која се, ето, селе у успомене.

Како аутор наводи у уводу књиге, његови саговорници били су Заглавчани или потомци Заглавчана, различитих година (најстарији саговорник рођен је

1928, а најмлађи 1987. године) и занимања, људи који су образовањем или неким неуобичајеним активностима које их чине посебним изашли из оквира своје средине. Зато њихове успомене нису једноличне и укалупљене. У књизи су се нашла и четири ауторска текста – о Дејановцу др Дејана Крстића, о Репушници Бобице Миливојевић, о Папратни др Витомира Милића и о Градишту Драгана Минића. Слику о опустелим селима Заглавка допуњује и неколико чланака преузетих из различитих новина и часописа, као и табела са статистичким подацима о броју становника заглавских насеља према пописима од 1834. до 2011. године.

Према мишљењу рецензента др Биљане Сикимић, научног саветника Балканолошког института САНУ, и др Марије Антић, доцента на Географском

факултету Универзитета у Београду, ова књига на оригиналан начин пружа значајан допринос разумевању проблематике сеоских насеља планинског простора источне Србије, те је добра основа и за истраживања у домену различитих хуманистичких наука, а људске судбине о којима сведочи имају универзалан значај.

О значају ове и сличних публикација говорило се и на промоцији 2. јуна 2016. године. Др Дејан Крстић, учесник на промоцији и један од Ристићевих казивача, истакао је и важност тога што је аутор сваком од саговорника дао шансу за субјективну ретроспективу, за лични угао сећања и гледања на прошлост и будућност Заглавка, јер у савременој етнологији, тј. антропологији, нису важне само културне чињенице и оно што чини културу, већ и субјективан однос људи према њима.

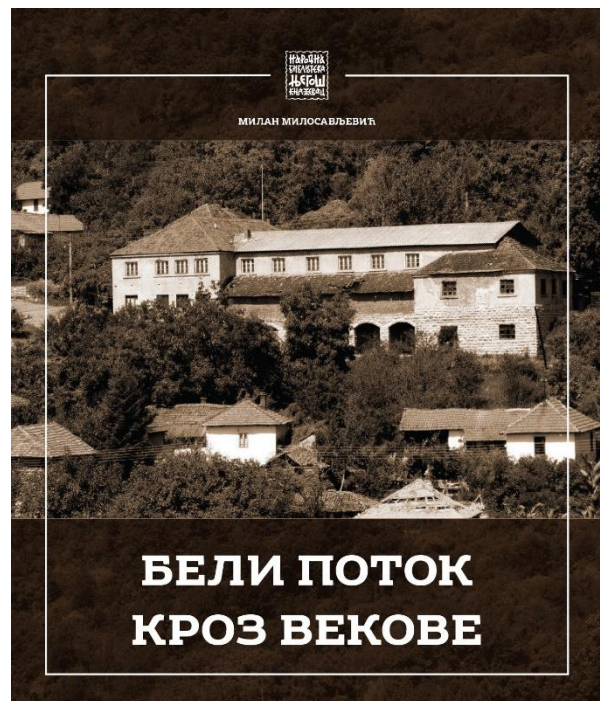
Бели Поток кроз векове

Општина Књажевац разликује се од многих других по бројности сеоских насеља која припадају њеној територији. Завичајна литература, међутим, не може се похвалити бројношћу монографија о овим насељима. Понешто података о већини од осамдесет и пет књажевачких села забележено је у рукописима хроника села, писаним од средине педесетих до краја осамдесетих година 20. века, а могу се наћи и у грађи и публикацијама које се баве неком широм

темом. Само је двадесетак књажевачких села описано у посебним публикацијама, захваљујући пре свега локалпатриотизму појединих аутора и њиховој потреби да сачувају сећања о местима из којих потичу.

Као резултат вишегодишњег истраживања и прикупљања података из доступне литературе, архивске грађе, усмених извора, а и из искуства, сазнања и сећања аутора, искусног привредника Милана Милосављевића, настала је

публикација *Бели Поток кроз векове*. Она се свеобухватно бави историјским, друштвеним, а нарочито привредним развојем књажевачког села Бели Поток, од његовог настанка до данашњих дана. Кроз причу о историји школства, културе, пољопривреде, занатства и других делатности, о појединим народним веровањима и обичајима, дочарава се у овој књизи слика живота села током више векова. Али, далеко од тога да се аутор задржао само на описивању живота свога завичаја у прошлости. Он се посебно бави узроцима и разлозима пропадања и драстичног смањења броја становника села, као и условима (природним и привредним ресурсима) и могућностима ревитализације и обнове Белог Потока. Публикација садржи више од сто илустрација – фотографија и докумената из архивских извора и збирки, а и из приватних колекција Белопоточана, као и велики број фотографија које су за потребе ове књиге начинили Саша Милутиновић и мештани Белог Потока Лозица Јовановић и Миљан Гавриловић. Према речима аутора, књига је намењена пре свега Белопоточанима, ради чувања сећања на прошлост села из ког потичу. Она треба да буде и подстицај Белопоточанима који живе у селу и баве се пољопривредом, а и онима који су се из њега одселили, да активно учествују у ревитализацији и обнови села и да га сачувају од даљег пропадања и нестајања.

Уз то, судбину Белог Потока деле и многа друга села књажевачке општине, те ова књига, пета у едицији „Књажевачким крајем“, даје слику о ширем простору и представља драгоцен извор података за многе истраживаче, а може да послужи и као модел и пример добре праксе другим ауторима који су се латили озбиљног посла писања о завичају.

Да је овај озбиљан посао аутор Милан Милосављевић успешно обавио говори и мишљење рецензента публикације, др Микице Сибиновића:

„Монографска студија *Бели Поток кроз векове* бави се проблемом генезе, развоја и специфичности становништва и привреде сеоског насеља Бели Поток у општини Књажевац. У њој је обрађена антропогеографска проблематика Белог Потока, али је извршена и компарација са осталим сеоским насељима општине Књажевац, развојним стратегијама Тимочке крајине и показатељима социоекономског развоја из периода Републике Србије, Савезне Републике Југославије, Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, Краљевине Југославије, Кнежевине Србије и Отоманског царства. На овај начин анализиран је хронолошки развој насеља Бели Поток, са аспекта територијалног и административног оквира, просторне и хијерархијске организације привреде, демографске структуре и физичкогеографских карактеристика, а аутор даје и посебан осврт на актуелно стање, постојеће стратегије развоја и

проблеме ревитализације сеоског насеља Бели Поток“.

На промоцији ове књиге, 9. јуна 2016, говорила је социолог др Лела Милошевић Радуловић, доцент Филозофског факултета у Нишу. Др Милошевић Радуловић, иначе пореклом из Белог Потока, истакла је на промоцији да обнова села није немогућа, али да је то тежак и дуготрајан процес, за који су одговорни и држава и појединци. Ова нам књига то поручује и на то нас опомиње, закључила је др Милошевић Радуловић. Још једна порука са овог скупа је и да у време нарочито израженог демографског одумирања сеоских насеља књажевачке општине (према попису из 2011. године тридесет и три села имају мање од педесет становника), овакве публикације добијају све већи значај, као извор за многострука истраживања – социолошка, антрополошка, демографска, историјска и друга, а и као чувари сећања.

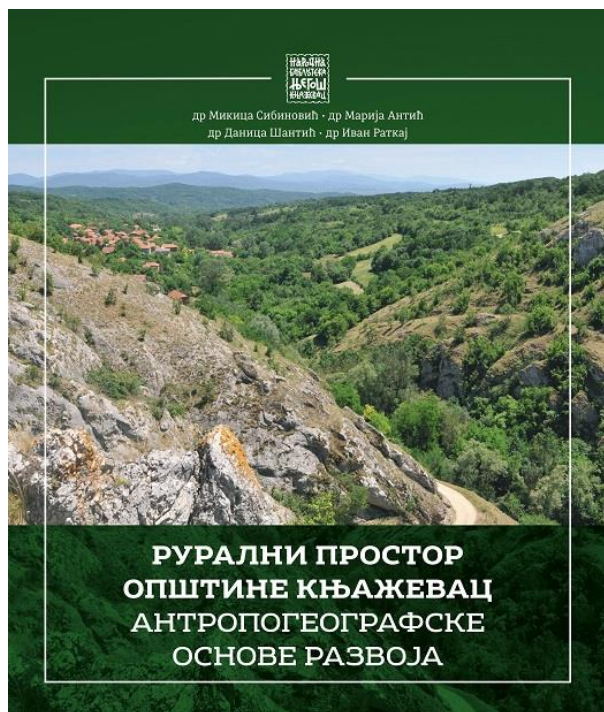
Рурални простор општине Књажевац

Након исцрпних истраживања књажевачког краја из различитих области друштвене географије и вишемесечног теренског рада током лета 2016, у сарадњи са истраживачима са Географског факултета Универзитета у Београду и Српским географским друштвом, објављена је обимна научна монографија

Рурални простор општине Књажевац, антропогеографске основе развоја, шеста књига едиције „Књажевачким крајем“.

Аутори монографије су др Микица Сибиновић (аграрна географија), др Марија Шантић (географија насеља), др Даница Шантић (географија становништва) и проф. др Иван Раткај (социјална географија), а

рецензенти проф. др Милорад Рибар (Архитектонски факултет Универзитета у Београду), проф. др Емилија Манић (Економски факултет Универзитета у Београду) и др Драгица Гатарић (Географски факултет Универзитета у Београду). Суиздавач публикације је Српско географско друштво.

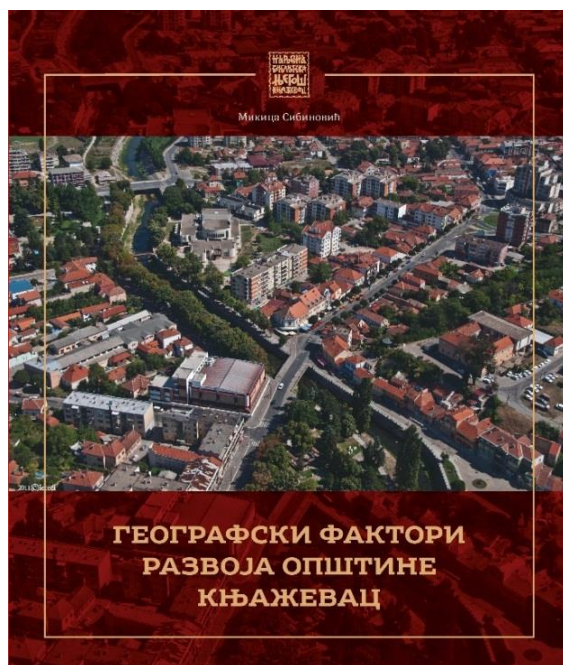

Монографија третира рурални простор општине Књажевац и обухвата свих осамдесет и пет сеоских насеља, размештених у три антропогеографске области књажевачког краја – Заглавак, Тимок и Будац. Конципирана је у складу са савременим научним захтевима проучавања насеља као специфичних и динамичних просторних јединица. У њиховом тумачењу доминира сагледавање генезе, развоја, физиономских одлика, антропогеографског стања у прошлости и садашњости, демографске слике, аграрног пејзажа и функционалног капацитета.

Богато илустрована фотографијама насталим током теренских истраживања и оригиналним географским картама, ова монографија представља свеобухватно географско дело, намењено научној и стручној јавности у области руралне, економске, регионалне географије, а и у области социјалног и економског развоја. Она има вишеструки значај и применљивост у различитим областима друштвене праксе, а нарочито у конституисању рационалне и научно утемељене просторне организације у руралном простору општине Књажевац.

Географски уџбеник о завичају

Током последње деценије, у „сезони“ писања школских истраживачких радова о завичају, књажевачки основци и средњошколци као поуздану и обавезну литературу понајвише су користили публикацију Микице Сибиновића *Фактори и фазе економско-географског развоја Књажевца и околине* из 2008. године. Реч је о Сибиновићевом магистарском раду, у ком су прикупљени основни подаци о географском положају, географским, демографским, историјским, економским и другим факторима развоја општине Књажевац.

Географски фактори развоја општине Књажевац, седма књига едиције „Књажевачким крајем“, базира се на поменутој публикацији, али је ово издање знатно допуњено и делимично измењено. Како је протекла већ деценија од објављивања рада *Фактори и фазе економско-географског развоја Књажевца и околине*, како се у многим областима обрађеним у раду много тога променило (јер, развој је непрекидан процес!), а како др Микица Сибиновић, сада доцент на Географском факултету Универзитета у Београду, захваљујући својој везаности за Књажевац, и научној и завичајној, са пажњом прати све промене, уредништво је предложило аутору објављивање сличне публикације која ће садржати нове анализе и податке о развоју књажевачког краја, али написане научнопопуларним стилем, да би књига била што приступачнија читалачкој публици којој је намењена – младима.

Обиље података о развоју књажевачког краја и факторима који утичу на тај развој, у публикацији *Географски фактори развоја општине Књажевац* поткрепљено је великим бројем илустрација. Публикација садржи двадесет две географске карте, четрнаест табела, осам графика, које је израдио аутор, и око три стотине фотографија, ауторских и из фондова књажевачких установа културе,

што допуњује слику о Књажевцу и околини у прошлости и садашњости.

Квалитету публикације у великој су мери допринеле сугестије рецензената проф. др Мирка Грчића, редовног професора Географског факултета Универзитета у Београду, географа мр Милана Петковића и професора географије у Књажевачкој гимназији Југослава Динића, а није изостала ни подршка суиздавача, Српског географског друштва. Овај својеврсни „уџбеник о завичају“, посебно картографска грађа коју садржи,

може се користити и у настави, као додатна литература уџбеницима из области географије. Намењен је пре свега младим Књажевчанима, који из школских или личних побуда истражују крај у којем живе, али, с обзиром на концепцију и садржај, сигурно је да ће књига привући и друге читаоце, љубитеље књажевачког географског простора, као и истраживаче којима може да послужи као драгоцену литературу, уколико је књажевачки крај на било који начин у фокусу њиховог интересовања.

Лингвистичка и фолклористичка истраживања књажевачког краја

Лингвисти истичу да постоји општи консензус о ургентној потреби да се прикупе, дигитализују и документују подаци о угроженим дијалектима, јер се они рапидно мењају и/или нестају под утицајем урбанизације, растуће мобилности, медија, језичких контаката. Документовање дијалеката и омогућавање дигиталног приступа њима вероватно неће спречити мењање и нестајање дијалеката, али ће допринети очувању културног наслеђа, могућностима за лингвистичка истраживања и повећаној свести о инхерентној варијабилности језика.

др Светлана Ђирковић

Захваљујући сарадњи са лингвистима и фолклористима Балканолошког института САНУ, Удружења фолклориста Србије, научних и образовних институција, од 2015. године Народна библиотека „Његош“ пружа подршку научним истраживањима угрожених језика и језичких идиома – тимочког и ромских, који су се, иако се њима служи све мањи број говорника, одржали на простору данашње општине

Књажевац. Научноистраживачки пројекти реализују се у циљу очувања и проучавања нематеријалног културног наслеђа и дијалекатског богатства књажевачког краја. Народна библиотека „Његош“ у оквиру своје делатности пружа помоћ истраживачима приликом организације теренског рада, као установа „чувар памћења“ завичаја брине о прикупљеној грађи, њеном чувању и коришћењу у

научне и образовне сврхе, а као издавач завичайних књига настоји да допринесе да резултати научноистраживачких активности на проучавању и документовању актуелног стања тимочког и ромских говора буду доступни научној и широј јавности.

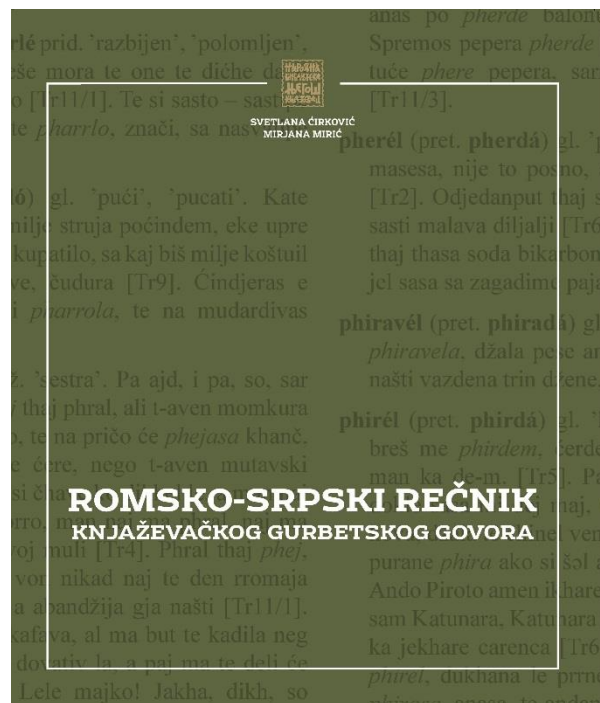
*Истраживање ромских говора са
књажевачког простора¹*

Народна библиотека „Његош“ била је 2016, 2017. и 2018. године носилац научног пројекта „Језик и фолклор Рома у Књажевцу“, који је у области културних делатности националних мањина суфинансирао Министарство културе и информисања Републике Србије. Пројектом су била обухваћена ромска насеља у Књажевцу и Минићеву, у којима, према попису из 2011. године, живи 750 Рома.

Током 2016. формиран је и обучен тим младих активиста Рома, у радионицама обуке за теренска истраживања, документовање језика и фолклорне традиције, архивирање прикупљене грађе, затим у теренским истраживањима у Књажевцу и Минићеву, када је прикупљено четрнаест сати аудио и видео материјала, и

у раду на транскрипцији грађе. Наредна фаза пројекта, 2017. године, обухватала је лексикографску обраду теренски документоване језичке грађе.

Предавачи и истраживачи током реализације пројекта биле су др Биљана Сикимић, научни саветник, др Светлана Ћирковић, виши научни сарадник, и др Мирјана Мирић, научни сарадник Балканолошког института.

¹ У тексту коришћени подаци из: Mirić, Mirjana. 2017. Uvod. U: Svetlana Ćirković i Mirjana Mirić. Romsko-srpski rečnik knjaževačkog gurbetskog govora, 7–17. Knjaževac : Narodna biblioteka „Njegoš“.

Како су показала теренска истраживања, у Књажевцу и Минићеву данас живе три ромске групе – Гурбети, Лејаши и Ковачи. Гурбети користе гурбетски говор, који припада јужновлашком, а Лејаши говор који припада северновлашком дијалекту ромског језика. Ковачи данас говоре само српским језиком, ромски језик су изгубили средином 20. века, а у науци се сматрају потомцима Арлија, који иначе говоре балканским дијалектом ромског језика.

Резултат опсежних дијалектолошких истраживања спроведених током реализације пројекта је публикација *Romsko-srpski rečnik knjaževačkog gurbetskog govora* др Светлане Ћирковић и др Мирјане Мирић, осма књига едиције „Књажевачким крајем“, објављена 2017. године. Речник се заснива на гурбетском говору ромског језика, с обзиром на то да су Гурбети најбројнија група Рома у Књажевцу и Минићеву. У раду на речнику учествовали су активисти Дарко Ибрић, Катарина Ибрић, Љубинка С. Симић, Љубинка Р. Симић и Загорка Симић.

Током теренских истраживања, у којима је примењена метода отвореног интервјуа, прикупљена је обимна језичка и фолклорна грађа. Ова грађа нашла се у десетој књизи едиције „Књажевачким крајем“, научном зборнику *Језик и*

традиција књажевачких Рома, чији је приређивач и уредник др Биљана Сикимић.

Зборник садржи интервјуе са тројицом угледних Рома књажевачког краја, вођене на српском језику и арлијском ромском говору, „Речник књажевачког ромског гурбетског говора“ и поглавље „Антрополошко-лингвистички речник књажевачких Рома“ са транскриптима разговора вођеним на гурбетском говору и преводом на српски језик. Тематски, ово поглавље садржи грађу везану за ромски језик и идентитет, занимања, традицијску културу, свакодневни живот и биографске приче саговорника.

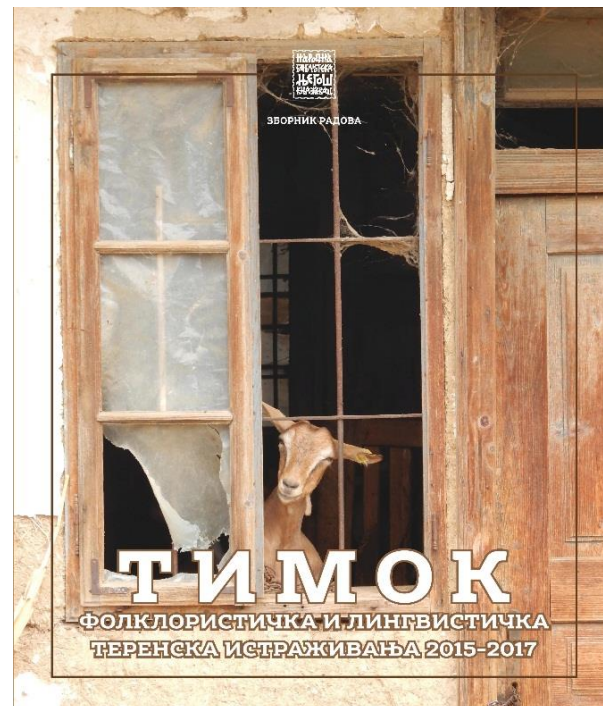

Истраживања тимочког говора на простору књажевачке општине²

Девета књига едиције „Књажевачким крајем“, зборник радова *Тимок. Фолклористичка и лингвистичка теренска истраживања 2015–2017* настао је на основу теренске грађе прикупљене током рада на научноистраживачком пројекту „Чувари нематеријалне баштине тимочких говора“³.

Тимочки говор, будући веома удаљен од стандардног српског језика, у фази је нестајања под утицајем медија, образовања и миграција становништва, пише у уводу публикације уредник др Светлана Ћирковић. Према попису из 2011, на овом простору у 96 насеља у општинама Књажевац (76), Зајечар (10) и Сврљиг (10) има 16.423 становника. Током теренских истраживања, која су се заснивала на аудио и видео бележењу разговора у виду отвореног интервјуа, теренски су обрађена 92 насеља, а у неким насељима разговор се водио са последњим становницима. Пројектом није било предвиђено истраживање говора градског становништва. Теме упитника односиле су

се на усмену историју, биографске приче, свакодневни живот, предања о насељима, фолклорну грађу, нематеријалну баштину, а документована су и знања везана за старе технолошке поступке, старе занате, друге привредне активности...

² У тексту коришћени подаци из: Ћирковић, Светлана. 2018. Увод. У: *Тимок : фолклористичка и лингвистичка теренска истраживања 2015–2017*, 7–14. Књажевац : Народна библиотека „Његош“ ; Београд : Удружење фолклориста Србије.

³ Носилац пројекта, који је у области истраживања, документовања, проучавања и очувања нематеријалног културног наслеђа 2015. и 2016. суфинансирало Министарство културе и информисања Републике Србије, била је Асоцијација арт остварења „Артос“ из Београда.

Теренска документација тимочких говора садржи 398 сати аудио-снимака, 192 сати видео-снимака и 4.460 фотографија. Овај мултимедијални корпус депонован је у Дигиталном архиву Балканолошког института САНУ, на Филозофском факултету Универзитета у Нишу и у Народној библиотеци „Његош“ у Књажевцу.

Зборник *Тимок. Фолклористичка и лингвистичка теренска истраживања 2015–2017* садржи дванаест научних радова у којима се анализира документована теренска грађа. У првом делу публикације заступљени су радови „у којима се теренској грађи приступа из перспективе антропологије фолклора“ – „Репушница, поглед са границе сећања“ Ане Станковић, „Ако их не дираш, неће ниједна да те удави. Теренска истраживања Стогазовца“ Татјане Вујновић, „Нови пирати иду са апарати. Разговор о скривеном благу на Старој планини“ Јелене Гудураш, „Тој ти сад причам, а ти да знаеш, па да причаш на твоју децу. Теренска истраживања Вратарнице“ Сузане Ђорђевић Пејовић, „Локална култура и стваралаштво Милоша Петровића из Васиља“ Смиљане Ђорђевић Белић, „Виј се, венче драго, завијај се (сватовске песме у контексту обредне праксе из села око Белог Тимока – теренска истраживања“ Зоје Карановић и Весне

Ђукић, „Сваке приче се не причају код свакога: избор из усмених прозних облика Дебелице“ Данијеле Поповић Николић. Другом делу зборника припадају радови из области лингвистике, „у којима се тимочком говору приступа из теоријско-методолошког оквира данас актуелних лингвистичких дисциплина – социолингвистичке дијалектологије, корпусне лингвистике и компјутерске обраде корпуса, структуралне и генеративне лингвистике, невербалне комуникације“. Реч је о радовима „Ново Корито: село на граници“ Бојана Ристића (Техничка школа Књажевац), „Антрополошко-лингвистичка истраживања Заграђа 2012“ Биљане Сикимић, „Прострона расподела фреквенције постпозитивног члана у тимочком говору“ Теодоре Вуковић и Тање Самарџић, „Употреба/изостављање субјунктивног маркера да у конструкцији футура првог у тимочким говорима“ Мирјане Мирић и „Невербална комуникација у антрополошко-лингвистичком интервјуу: анализа мултимодалних транскрипата наратива на тему гајења и прераде конопље“ Светлане Ћирковић.

Суиздавач зборника је Удружење фолклориста Србије.

Владана Стојадиновић